Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) ____________________

   (Name) ____________________

2. (Signature) ____________________

   (Name) ____________________

Roll No. | | | | | | | | |

(In figures as per admission card)

Roll No. ____________________

(In words)

Test Booklet No.

J—2507

PAPER—III

SANSKRIT

Time : 2½ hours] **[Maximum Marks : 200**

Number of Pages in this Booklet : **40** Number of Questions in this Booklet : **26**

Instructions for the Candidates

1. Write your roll number in the space provided on the top of this page.
2. Answers to short answer/essay type questions are to be given in the space provided below each question or after the questions in the Test Booklet itself.

   No Additional Sheets are to be used.
3. At the commencement of examination, the question booklet will be given to you. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as below :
   (i) To have access to the Test Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal and do not accept an open booklet.
   (ii) **Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to pages/questions missing or duplicate or not in serial order or any other discrepancy should be got replaced immediately by a correct booklet from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the question booklet will be replaced nor any extra time will be given.**
4. Read instructions given inside carefully.
5. One page is attached for Rough Work at the end of the booklet before the Evaluation Sheet.
6. If you write your name or put any mark on any part of the Answer Sheet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, you will render yourself liable to disqualification.
7. You have to return the Test booklet to the invigilators at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall.
8. **Use only Blue/Black Ball point pen.**
9. **Use of any calculator or log table etc. is prohibited.**
10. **There is NO negative marking.**

परीक्षार्थियों के लिए निर्देश

1. पहले पृष्ठ के ऊपर नियत स्थान पर अपना रोल नम्बर लिखिए।
2. लघु प्रश्न तथा निबंध प्रकार के प्रश्नों के उत्तर, प्रत्येक प्रश्न के नीचे या प्रश्नों के बाद में दिये हुये रिक्त स्थान पर ही लिखिये।

   इसके लिए कोई अतिरिक्त कागज का उपयोग नहीं करना है।
3. परीक्षा प्रारम्भ होने पर, प्रश्न-पुस्तिका आपको दे दी जायेगी। पहले पाँच मिनट आपको प्रश्न-पुस्तिका खोलने तथा उसकी निम्नलिखित जाँच के लिए दिये जायेंगे जिसकी जाँच आपको अवश्य करनी है :
   (i) प्रश्न-पुस्तिका खोलने के लिए उसके कवर पेज पर लगी सील को फाड़ लें। खुली हुई या बिना स्टीकर-सील की पुस्तिका स्वीकार न करें।
   (ii) **कवर पृष्ठ पर छपे निर्देशानुसार प्रश्न-पुस्तिका के पृष्ठ तथा प्रश्नों की संख्या को अच्छी तरह चैक कर लें कि ये पूरे हैं। दोषपूर्ण पुस्तिका जिनमें पृष्ठ / प्रश्न कम हों या दुबारा आ गये हों या सीरियल में न हों अर्थात किसी भी प्रकार की त्रुटिपूर्ण पुस्तिका स्वीकार न करें तथा उसी समय उसे लौटाकर उसके स्थान पर दूसरी सही प्रश्न-पुस्तिका ले ले। इसके लिए आपको पाँच मिनट दिये जायेंगे। उसके बाद न तो आपकी प्रश्न-पुस्तिका वापस ली जायेगी और न ही आपको अतिरिक्त समय दिया जायेगा।**
4. अन्दर दिये गये निर्देशों को ध्यानपूर्वक पढ़ें।
5. उत्तर-पुस्तिका के अन्त में कच्चा काम (Rough Work) करने के लिए मूल्यांकन शीट से पहले एक पृष्ठ दिया हुआ है।
6. यदि आप उत्तर-पुस्तिका पर अपना नाम या ऐसा कोई भी निशान जिससे आपकी पहचान हो सके, किसी भी भाग पर दर्शाते या अंकित करते हैं तो परीक्षा के लिये अयोग्य घोषित कर दिये जायेंगे।
7. आपको परीक्षा समाप्त होने पर उत्तर-पुस्तिका निरीक्षक महोदय को लौटाना आवश्यक है और इसे परीक्षा समाप्ति के बाद अपने साथ परीक्षा भवन से बाहर न लेकर जायें।
8. **केवल नीले / काले बाल प्वाईंट पैन का ही इस्तेमाल करें।**
9. **किसी भी प्रकार का संगणक (कैलकुलेटर) या लाग टेबल आदि का प्रयोग वर्जित है।**
10. **गलत उत्तर के लिए अंक नहीं काटे जायेंगे।**

SANSKRIT

संस्कृत

PAPER—III

प्रश्नपत्रम् - III

NOTE: **This paper is of two hundred (200) marks containing four (4) sections. Candidates are required to attempt the questions contained in these sections according to the detailed instructions given therein. All questions should be attempted in Sanskrit language.**

सूचना :- अस्य प्रश्नपत्रस्य द्विशतम् (200) अङ्काः सन्ति। प्रश्नपत्रमिदं चतुर्षु खण्डेषु विभक्तमस्ति। सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषायामेव देयम्। अभ्यर्थिभिः पृथक् निर्दिष्ट विशेषसूचनानुसारं खण्डान्तर्गतप्रश्नाः समाधेयाः।

खण्डः – I

सूचनाः - अस्मिन् खण्डे निम्नलिखितं गद्यभागम् आश्रित्य पञ्च (5) प्रश्नाः सन्ति। एकैकस्य प्रश्नस्य प्रायशः त्रिंशत् (30) शब्दात्मकम् उत्तरं देयम्। एकैकस्य प्रश्नस्य कृते पञ्च अङ्काः सन्ति। (5X5 =25 अङ्काः)

अस्ति काञ्चनपुरनाम्नि नगरे वीरविक्रमो राजा। तस्य धर्माधिकारिणा कश्चिन्नापितो वध्यभूमिं नीयमानः कन्दर्पकेतुनाम्ना परिव्राजकेन साधुद्वितीयकेन नायं हन्तव्य इत्युक्त्वा वस्त्राञ्चले धृतः। राजपुरुषा ऊचुः – 'किमिति नायं वध्यः'। स आह – 'श्रूयताम्।' 'स्वर्णरेखामहं स्पृष्ट्वा' इत्यादि पठति। त आहुः 'कथमेतत्।' परिव्राजकः कथयति – 'अहं सिंहलद्वीपे भूपतेर्जीमूतकेतोः पुत्रः कन्दर्पकेतुर्नाम। एकदा केलिकाननावस्थितेन मया पोतवणिङ्मुखाच्छ्रुतं यदत्र समुद्रमध्ये चतुर्दश्यामाविर्भूतकल्पतरुतले रत्नावलीकिरणकर्बुर पर्यङ्के स्थिता सर्वालंकारभूषिता लक्ष्मीरिव वीणां वादयन्ती कन्या काचिद्दृश्यत इति। ततोऽहं पोतवणिजमादाय पोतमारुह्य तत्र गतः। अनन्तरं तत्र गत्वा पर्यङ्केऽर्धमग्ना तथैव सावलोकिता। ततस्तल्लावण्यगुणाकृष्टेन मयापि तत्पश्चाज्झम्पो दत्तः। तदनन्तरं कनकपत्तनं प्राप्य सुवर्णप्रासादे तथैव पर्यङ्के स्थिता विद्याधरीभिरुपास्यमाना मयालोकिता। तयाप्यहं दूरादेव दृष्ट्वा सखीं प्रथाप्य सादरं संभाषितः। तत्सख्या च मया पृष्ट्या समाख्यातम् – 'एषा कंदर्पकेलिनाम्नो विद्याधरचक्रवर्तिनः पुत्री रत्नमञ्जरी नाम प्रतिज्ञापिता विद्यते। यः कनकपत्तनं स्वचक्षुषागत्य पश्यति स एव पितुरगोचरोऽपि मा परिणेष्यतीति मनसः संकल्पः। तदेनां गान्धर्वविवाहेन परिणयतु भवान्।

1. वीरविक्रमः क आसीत्? तस्य धर्माधिकारी किं करोति स्म?

2. परिव्राजकस्य नाम किमासीत्? तस्य मते नापितः कथं न वध्य आसीत्?

3. सिंहलद्वीपे गत्वा परिव्राजकेन किं दृष्टं किञ्च कृतम्?

4. सुवर्णप्रासादः कुत्र स्थितः ? तत्र च कन्दर्पकेतुना का दृष्टा ?

5. तेन पृष्टया रत्नमञ्जर्या किं भणितम् ?

खण्डः – II

सूचना :- **अस्मिन् खण्डे पञ्चाङ्कपरिमिताः पञ्चदशप्रश्नाः सन्ति। एकैकस्य प्रश्नस्य प्रायशः त्रिंशत् (30) शब्दात्मकम् उत्तरं देयम्।** **(5X15 = 75 अङ्काः)**

6. उदात्तस्वरविधायकं सूत्रत्रयमुल्लिख्य सोदाहरणं व्याख्यायताम्।

7. केनोपनिषदः नामसार्थक्यं तत्रत्यं विषयवस्तु च संक्षेपेण प्रतिपाद्यताम्।

8. कठोपनिषदि नचिकेतसा याचितानां वराणां महत्त्वं प्रदर्श्यताम्।

9. आचार्यशब्दस्य जातवेदस्‌शब्दस्य च व्युत्पत्तिः प्रदर्शनीया।

10. हेतुकरणयोः को भेदः ?

11. भारोपीयभाषासु केन्तुम् वर्गस्य संक्षेपेण वर्णनं कुरुत।

12. सांख्यमतानुसारं प्रमाणस्य त्रैविध्यं संस्थाप्यताम्।

13. जीवन्मुक्तस्य लक्षणं वेदान्तानुसारं प्रतिपाद्यताम्।

14. रामायणकालीनसमाजस्थितिमुपवर्णयत।

15. तदनन्तरकाव्येषु महाभारतस्य प्रभावं विशदयत।

16. याज्ञवल्क्यानुसारं स्तेयस्य साहसस्य च परिचयो दीयताम्।

17. रघुवंश्यानां राज्ञां सुगुणान् वर्णयत।

18. मम्मटस्य काव्यलक्षणवैलक्षण्यं प्रदर्शयत।

19. संस्कृतनाटकेषु मुद्राराक्षसस्य वैशिष्ट्यानि प्रतिपादयत।

20. कारणलक्षणं निरूप्य अन्यथासिद्धान् सोदाहरणं प्रदर्शयत।

खण्डः – III

सूचनाः- अस्मिन् खण्डे एकैकस्मिन् ऐच्छिकविषये पञ्च पञ्च प्रश्नाः सन्ति। एकमैच्छिकं विषयं चित्वा अभ्यार्थिना तस्य पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः। एकैकस्य प्रश्नस्य द्वादश (12) अङ्काः सन्ति, उत्तरं तावत् प्रायशः द्विशत (200) शब्दात्मकं लेखनीयम्।

(12x5=60अङ्काः)

ऐच्छिकः – I

21. वरुण-शब्दस्य व्युत्पत्तिं प्रदर्श्य वरुणदेवताया वैशिष्ट्यानि माहात्म्यं च वर्णयत।

22. शिवसङ्कल्पसूक्तानुसारं मनसः स्वरूपमुपवर्णयत।

23. अग्निष्टोमयज्ञस्य सम्यग् विवरणं प्रदेयम्।

24. शतपथब्राह्मणस्य महत्त्वं प्रतिपादयत।

25. देवतालक्षणमुल्लिख्य तस्याः संख्याविषये विचारः प्रदर्शनीयः

ऐच्छिकः – II

21. द्वन्द्वसमासं सोदाहरणं विवेचयत।

22. समासप्रक्रियां लिखत -

अधिगोपम्, नीलोत्पलम्, पुरुषव्याघ्रः, पीताम्बरः।

23. अधोलिखितेभ्यः धातुभ्यः कदा आत्मनेपदं भवतीति ससूत्रं सोदाहरणं साधयत -

स्था, वद्, सम्-चर्, क्रम्

24. व्याख्यायताम् -

संख्या वंश्येन, विशेषणं विशेष्येण बहुलम्,

तद्धितार्थोत्तरपदसमाहारे च।

25. शब्दब्रह्मण : शक्तयः सम्यगालोचनीयाः।

ऐच्छिकः – III

21. काश्च चित्तभूमयः ? तासां फलं किमिति स्पष्टं प्रतिपाद्यताम्।

22. शारीरकभाष्यमधिकृत्य विभिन्नाः ख्यातयः निरूप्यन्ताम्।

23. परामर्शस्यानुमितौ कारणत्वं संसाध्यताम्।

24. जैनदर्शनानुसारं जीवस्वरूपं सम्यग् निरूप्यताम्।

25. क्षणभङ्गवादः समालोच्यताम्।

ऐच्छिकः – IV

21. 'लक्षणा तेन षड्विधा'।। सलक्षणं सोदाहरणं निरूपयत।

22. गुणीभूतव्यङ्ग्यप्रभेदान् सोदाहरणं विशदयत।

23. कुन्तकेन प्रतिपादितं मार्गत्रैविध्यं सोदाहरणं लक्षयत।

24. राजशेखरानुसारं काव्यकारणं विवृणुत।

25. जगन्नाथमनुसृत्य चतुर्विधकाव्य प्रभेदान् सलक्षणं सोदाहरणं प्रदर्शयत।

ऐच्छिकः – V

21. ब्राह्मीलिपेरुत्पत्तिविषयकान् मतभेदान् विवेचयत।

22. मौर्योत्तरकालीनशिलालेखानां परिचयो देयः।

23. समुद्रगुप्तस्य अलहाबादशिलालेखस्य महत्त्वं विशदयत।

24. अशोककालीनशिललेखानामैतिहासिकप्राधान्यं पर्यालोचयत।

25. गुप्तोत्तरकालीनशिलालेखानां वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।

खण्डः – IV

सूचनाः-- **अस्मिन् खण्डे चत्वारिंशत् (40) अङ्कपरिमितः निबन्धात्मकप्रश्नः अस्ति। अधो निर्दिष्टविषयेषु एकमाश्रित्य प्रायशः (1000) सहस्रशब्दपरिमितम् उत्तरं देयम्।**

(40X1= 40 अङ्काः)

26. ऐच्छिक - I

वैदिकयुगे नारीणां स्थितिः।

अथवा

वेदेषु पर्यावरणविषयकचिन्तनम्।

ऐच्छिक - II

संस्कृतव्याकरणे कारकभेदाः।

अथवा

व्याकरणस्य प्राधान्यं महत्त्वञ्च।

ऐच्छिक - III

भारतीयदर्शनेषु प्रमाणविचारः।

अथवा

भारतीयदर्शनेषु मोक्षस्वरूपम्

ऐच्छिक - IV

अलंकारशास्त्रे गुणरीतिप्रस्थानम्।

अथवा

काव्येषु अलंकाराणामुपयोगः।

ऐच्छिक - V

इतिहासाध्ययने शिलालेखानामुपयोगः।

अथवा

संस्कृतशिलालेखानां साहित्यिकं महत्त्वम्।

FOR OFFICE USE ONLY

Marks Obtained

Question Number	Marks Obtained	Question Number	Marks Obtained	Question Number	Marks Obtained	Question Number	Marks Obtained
1		26		51		76	
2		27		52		77	
3		28		53		78	
4		29		54		79	
5		30		55		80	
6		31		56		81	
7		32		57		82	
8		33		58		83	
9		34		59		84	
10		35		60		85	
11		36		61		86	
12		37		62		87	
13		38		63		88	
14		39		64		89	
15		40		65		90	
16		41		66		91	
17		42		67		92	
18		43		68		93	
19		44		69		94	
20		45		70		95	
21		46		71		96	
22		47		72		97	
23		48		73		98	
24		49		74		99	
25		50		75		100	

Total Marks Obtained (in words) ....

(in figures) ....

Signature & Name of the Coordinator ....

(Evaluation) Date ....